

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ**

1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Ο γενικός σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος της λογοτεχνίας είναι η ενδυνάμωση της μορφωτικής επάρκειας, της επικοινωνιακής ικανότητας και της συναισθηματικής ανάπτυξης των μαθητών μέσα από την ανάγνωση, κατανόηση και ερμηνεία αξιόλογων έργων σημαντικών ελλήνων και ξένων λογοτεχνών. Τα λογοτεχνικά κείμενα είναι φορείς εθνικών, οικουμενικών και διαπολιτισμικών αξιών. Η επαφή με αντιπροσωπευτικά έργα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, εθνικής και παγκόσμιας, διευρύνει τα όρια της προσωπικής εμπειρίας και ευαισθησίας των μαθητών και τους καθιστά ανθρώπους ικανούς να αξιοποιούν ενεργητικά τη γνώση, να αναπτύσσουν τις αισθητικές αντιλήψεις τους, να παίρνουν κριτική θέση απέναντι σε βασικά ζητήματα της ατομικής και κοινωνικής ζωής και να διαμορφώνουν επιλεκτικά και υπεύθυνα τις προσωπικές τους στάσεις και πεποιθήσεις.

Επιπλέον, η ανάγνωση και η ερμηνευτική προσέγγιση των λογοτεχνικών έργων διεγείρει τη βιωματική συμμετοχή των μαθητών, καλλιεργεί μια σταθερή σχέση με τη λογοτεχνία και την ανάγνωση, ευαισθητοποιεί, εμπλουτίζει την εμπειρία, αναπτύσσει τη φαντασία, καλλιεργεί τη γλώσσα και αυφηνίζει καλλιτεχνικές δεξιότητες. Τέλος, η γνώση και η αξιοποίηση στοιχείων ιστορίας και θεωρίας της λογοτεχνίας συντελούν στην ανάπτυξη της ικανότητας αξιολόγησης των έργων και αναγνώρισης της ποιότητας του λόγου.

Με αυτή την προοπτική αναδεικνύεται η αξία της λογοτεχνίας ως μορφωτικού αγαθού στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής παιδείας και της δημοκρατικής εκπαίδευσης, καθώς και η συμβολή της στην ισοτιμία των ανθρώπων και των πολιτισμών και στην προβολή της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του ελληνικού λόγου και πολιτισμού.

2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Το Πρόγραμμα Σπουδών στη λογοτεχνία δομείται για όλη την υποχρεωτική εκπαίδευση και διέπεται από κοινές αρχές, από σκοπούς και στόχους κλιμακούμενους κατά τάξη, οι οποίοι και συγκεκριμενοποιούνται ανάλογα με τα επιμέρους διδασκόμενα κείμενα.

Περιεχόμενα του Προγράμματος αποτελούν επιλεγμένα λογοτεχνικά κείμενα, δημοτικά ή λόγια, καθιερωμένων συγγραφέων, παλαιότερων, νεότερων ή σύγχρονων, σε ολοκληρωμένη ή αποσπασματική μορφή με σχετική αυτοτέλεια, τα οποία καλύπτουν ποίηση, πεζογραφία, θέατρο, σενάριο, λογοτεχνικό δοκίμιο, τόσο από τη νεοελληνική όσο και από την ξένη λογοτεχνία. Η επιλογή γίνεται με κριτήρια λογοτεχνικά.

Στο Γυμνάσιο τα περιεχόμενα διατάσσονται στην Α΄ και Β΄ τάξη σε 10-15 θεματικές ενότητες με κέντρο τον άνθρωπο σε σχέση με τη φύση, την κοινωνική ζωή, την παράδοση, την εθνική φυσιογνωμία, την ιστορική συνέχεια, τα σύγχρονα προβλήματα, τον αγώνα για τη ζωή, τις μεγάλες αξίες, την αγάπη, τη φιλία και άλλα θέματα σχετικά με τα ενδιαφέροντα της ηλικίας των μαθητών. Στην Γ΄ τάξη, με την οποία περατώνεται η ενδιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, ενδείκνυται ιστορική - γραμματολογική διάταξη των κειμένων σε συνδυασμό με την ειδολογική κατάταξη και με έμφαση σε μεγάλους σταθμούς της γραμματείας μας. Τα κείμενα της ξένης λογοτεχνίας ταξινομούνται στις αντίστοιχες περιόδους για συγκριτική ανάγνωση. Αναλογούνται λογοτεχνικά κείμενα, ποιητικά και πεζά, θεατρικά, λαογραφικά και παραμύθια, που επιλέγονται για τη λογοτεχνικότητά τους, για το περιεχόμενο και τη συμβατότητα με την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών κατά τάξη.

Τάξη	Άξονες Γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης
A-B	Ο άνθρωπος και η φύση Πόλη- Ύπαιθρος	<i>Με τους γενικούς στόχους επιδιώκεται:</i> Η δημιουργική και ελεύθερη ερμηνεία των λογοτεχνικών έργων Η κατανόηση των τρόπων με τους οποίους η λογοτεχνία αναπαριστά τον αστικό χώρο και η μελέτη των αξιών της πόλης ή της υπαίθρου, όπως αυτές προβάλλονται στα κείμενα Η κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στη φύση, τον άνθρωπο και την κοινωνία Η αισθητική καλλιέργεια και η συναισθηματική συμμετοχή του μαθητή	Χώρος, χρόνος εξέλιξη, αλληλεπίδραση Φυσικό- ανθρωπογενές περιβάλλον Αστυφιλία, Μεταβολή
A	Δημοτικό τραγούδι	Η κατανόηση των δημοτικών τραγουδιών ως λογοτεχνικών κειμένων στα οποία αποτυπώνεται ένας κόσμος με τον πολιτισμό, τις αξίες και την κοινωνικο-πολιτική του οργάνωση Η ανάδειξη του παραμυθιού ως αφηγηματικού είδους και η προβολή της σημασίας του ως τρόπου αναπαράστασης των αξιών της κοινωνίας	Έντεχνη δημιουργία- λαϊκός πολιτισμός Παραμύθι- παραμυθία Ιστορική μνήμη Σύστημα, κοινωνία, πολιτεία, μεταβολή Προφορικότητα- γραφή

			Φαντασικό-πραγματικό Άτομο-σύνολο Αλήθεια-ψεύδος Παράδοση-νεωτερικότητα Ελλάδα-Δύση Πολιτισμός, μεταβολή
A-B	Λαογραφικά θέματα Λαϊκή τέχνη	Η δραματοποίηση λογοτεχνικών κειμένων που προσφέρονται και η ανάπτυξη ενδιαφέροντος για το λαϊκό θέατρο ειδικότερα, έξω από τα όρια χρόνου, χώρου, μόρφωσης Η κατανόηση του χαρακτήρα της ελληνικής, εθνικής πολιτισμικής ταυτότητας και η αναγκαιότητα της συμμετοχής και συνεργασίας στις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Έντεχνη δημιουργία-λαϊκός πολιτισμός Ιστορική μνήμη Σύστημα, κοινωνία, πολιτεία, μεταβολή Προφορική-γραφική Άτομο-σύνολο Παράδοση-νεωτερικότητα Ελλάδα-Δύση Πολιτισμός, μεταβολή
A-B	Από την εθνική παλιγγενεσία	Η ευαισθητοποίηση και η ανάπτυξη ιστορικής συνείδησης Η μελέτη του τρόπου με τον οποίο συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα του παρελθόντος μεταπλάθονται σε λογοτεχνικό έργο Η κατάδειξη της εμβληματικής σημασίας ορισμένων λογοτεχνικών έργων (π.χ. <i>Θούριος</i> , <i>Ύμνος στην ελευθερία</i>) ως «τόπων» καθοριστικών για την εθνική μας ταυτότητα και αυτογνωσία	Χώρος-χρόνος Ελευθερία, ισότητα Πόλεμος-ειρήνη Σύγκρουση, αγωνιστικότητα Ζωή-θάνατος Άτομο-κοινωνία Φιλελληνισμός
A-B	Παλαιότερες μορφές ζωής	Η αντιμετώπιση του λογοτεχνικού κειμένου και ως ντοκουμέντου ανθρωπολογικής ή εθνογραφικής αξίας στο οποίο καταγράφονται, διαφυλάσσονται και αποκρυπτογραφούνται κώδικες συμπεριφοράς, βιώματα και εμπειρίες που τείνουν να εκλείψουν από τη σύγχρονη ζωή	Εξέλιξη, μετασχηματισμός, πρόοδος Χρόνος, χώρος, μεταβολή Παρελθόν-παρόν-μέλλον Παλιό-νέο
A-B	Γνωριμία με τον τόπο μας και άλλους τόπους Αποδημία, μετανάστευση Αθλητισμός	Η ανάπτυξη θετικής αντίληψης για τη σύγχρονη πολυπολιτισμική και πολυεθνική κοινωνία και η συνειδητοποίηση της ισοτιμίας των έργων του παγκόσμιου πολιτισμού Η κατανόηση του φαινομένου της αποδημίας και της μετανάστευσης διαχρονικά Η καλλιέργεια της συνείδησης ότι ζούμε σε έναν κόσμο ριζικά πλουραλιστικό και η προσπάθεια της κατανόησης του εαυτού μας μέσα από τη γνωριμία και τη διαρκή σύγκριση με άλλα συστήματα αξιών, εθίμων, νοοτροπιών Η ανάδειξη του αθλητικού ιδεώδους ως μέσου για τη σύσφιξη των σχέσεων ανάμεσα σε λαούς	Αλληλεπίδραση, πολιτισμικές ανταλλαγές, πολυπολιτισμικότητα Ομοιότητα-ετερότητα Ταυτότητα-διαφορά Εντόπιος-ξένος Ξενοφοβία, ανεκτικότητα Συνεργασία, επικοινωνία Κοσμοπολιτισμός-τοπικισμός Έθνος-παγκοσμιοτητα Ολυμπιακή ιδέα Πατρίδα, νόστος, ξενιτιά
Γ	Εισαγωγικά στοιχεία και αντιπροσωπευτικά έργα σύμφωνα με την ιστορική εξέλιξη της λογοτεχνίας μας από τον 9 ^ο αιώνα μ.Χ. ως σήμερα. Επίσης έργα ξένης λογοτεχνίας	Η κατανόηση του δημοτικού τραγουδιού ως βασικού φορέα παραδοσιακών αξιών και μορφών ζωής που σχετίζονται με την κοινωνία της υπαίθρου και η εμβάθυνση στις αξίες και στις δομές αυτής της κοινωνίας Η γνωριμία με βασικά τεχνοτροπικά μοτίβα της προφορικής λαϊκής ποίησης (π.χ. στερεότυποι στίχοι και επαναλαμβανόμενες συντακτικές δομές) Επίγνωση της σημασίας της πολιτισμικής κληρονομιάς διαχρονικά	Λαϊκός πολιτισμός-Παράδοση Αστικές-αγροτικές κοινωνίες Συλλογικότητα-ατομικότητα Πόλεμος και ειρήνη Ελευθερία, πατριωτισμός

	<p>Ειδικότερα: Από τα δημοτικά μας τραγούδια Η λόγια παραγωγή (1000-1600) Κρητική λογοτεχνία Νεοελληνικός Διαφωτισμός</p> <p>Ο 19^{ος} αιώνας ως το 1880</p> <p>α. Απομνημονεύματα β. Η επτανησιακή Σχολή γ. Οι Φαναριώτες και η Ρομαντική Σχολή των Αθηνών</p> <p>Η νέα Αθηναϊκή Σχολή (1880-1922)</p> <p>Η νεότερη λογοτεχνία α. Η περίοδος από το 1922 –1945 β. Πρώτη μεταπολεμική περίοδος γ. Δεύτερη μεταπολεμική γενιά και γενιές του '70 και του '80 Θεωρίες της λογοτεχνίας Ξένη λογοτεχνία</p>	<p>Γνωριμία με ορισμένα μείζονα έργα, ιδρυτικά της νεότερης ελληνικής γραμματείας</p> <p>Η μελέτη κειμένων του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και η κατανόηση της σημασίας τους στη μεταβολή των υφιστάμενων κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών της εποχής τους</p> <p>Γραμματολογική ενημέρωση, μέσα από επιλεγμένα κείμενα, για τα επιτεύγματα των παλαιότερων περιόδων της λογοτεχνίας μας</p> <p>Η ευαισθητοποίηση και η ανάπτυξη δεξιοτήτων για ενεργητική συμβολή στην αντιμετώπιση σύγχρονων διεθνών κοινωνικών προβλημάτων (φτώχεια, βία, ρατσισμός, πόλεμοι, μετανάστευση, κ.λπ.)</p> <p>Ανάπτυξη κριτικής στάσης απέναντι σε ιδεολογίες με ολοκληρωτικό χαρακτήρα και απέναντι στις επιδιώξεις των ισχυρών κρατών</p> <p>Ευαισθητοποίηση σε θέματα ύφους και λογοτεχνικής γλώσσας</p> <p>Συνειδητοποίηση της διαφοράς ανάμεσα στη λογοτεχνία και την ιστοριογραφική αφήγηση ως προς τους τρόπους αποτύπωσης των ιστορικών γεγονότων στην ατομική και συλλογική ζωή.</p> <p>Εξοικείωση με βασικές αντιλήψεις από τη Θεωρία της λογοτεχνίας</p> <p>Η συνειδητοποίηση του πανανθρώπινου χαρακτήρα της λογοτεχνικής δημιουργίας</p> <p>Η αναγνώριση της πολλαπλότητας των τρόπων λογοτεχνικής αναπαράστασης και η επισήμανση της δημιουργικής επικοινωνίας ανάμεσα στις λογοτεχνίες διαφορετικών χωρών</p>	<p>Ισότητα και δημοκρατική αγωγή</p> <p>Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα</p> <p>Ιστορική συνείδηση</p> <p>Κοινωνική αναμόρφωση</p> <p>Λογοτεχνική Σχολή και σύστημα</p> <p>Κινήματα (πολιτικά, κοινωνικά, καλλιτεχνικά)</p> <p>Φαντασία και μνήμη</p> <p>Αλλαγή, μετακίνηση σε τόπο και σε χρόνο</p> <p>Διεθνής ειρήνη και συνύπαρξη των λαών</p> <p>Κοινωνικά δικαιώματα και ανεξίτηρη εργασία</p> <p>Εργασιακές σχέσεις</p> <p>Κοινωνικός ιστός, μεταπολεμική κοινωνία</p> <p>Άτομο-σύνολο</p> <p>Ανθρωπιστική παιδεία</p> <p>Συγκριτική λογοτεχνία</p>
--	---	---	---

**ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ**

1. Ειδικοί σκοποί

Οι μαθητές πρέπει να μπορούν:

Να προσλαμβάνουν το λογοτεχνικό κείμενο ως έργο τέχνης και αισθητικό φαινόμενο στενά δεμένο με την εποχή του.

Να κατανοήσουν την ιδιαιτερότητα της λογοτεχνικής γλώσσας, τον μεταφορικό και συμβολικό χαρακτήρα της, και να ανακαλύψουν την αισθητική λειτουργία της.

Να κατακτήσουν την ικανότητα συναισθηματικής συμμετοχής.

Να ερμηνεύουν με δημιουργικό τρόπο τα λογοτεχνικά έργα.

Να ανακαλύψουν και να ασκήσουν τις καλλιτεχνικές δεξιότητές τους.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΕΙΣ Α΄ ΚΑΙ Β΄

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες ¹
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους η λογοτεχνία	<i>Επιλογή κειμένων από τη νεοελληνική και την ξένη λογοτεχνία κατά</i>	<i>Ομαδική εργασία με θέμα τη μελέτη λογοτεχνικών κειμένων που αναφέρονται σε έναν τόπο (για πόλη, μια γεωγραφική περιοχή), προκειμένου να αναδειχθεί</i>

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

<p>αναπαριστά τον αστικό χώρο και να μελετήσουν τις αξίες της πόλης ή της υπαίθρου, όπως αυτές προβάλλονται στα κείμενα.</p>	<p>το δυνατόν αντιπροσωπευτικών από διαφορές περιόδους και τάσεις, οργανωμένων στους εξής θεματικούς άξονες:</p> <p>Ο άνθρωπος και η φύση</p>	<p>η αλληλεξάρτηση λογοτεχνίας-γεωγραφίας: πώς ο γεωγραφικός χώρος αντανακλάται στο λόγο αλλά και με ποιους τρόπους η καλλιτεχνική έκφραση με τη σειρά της οργανώνει το χώρο. (Γεωγραφία, Νεοελληνική Γλώσσα).</p>
<p>Να κατανοήσουν τη σχέση ανάμεσα στη λογοτεχνία, τη φύση και την κοινωνία.</p> <p>Να εκτιμήσουν το ρόλο και την ευθύνη του ανθρώπου για τις αλλαγές στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον.</p>	<p>Πόλη- Ύπαιθρος, Η θάλασσα</p>	<p>Σχεδιασμός του χάρτη μιας περιοχής με βάση τα τοπογραφικά στοιχεία που δίνονται σε σχετικό λογοτεχνικό κείμενο. (Εικαστικά, Γεωγραφία).</p> <p>Εικαστική αναπαράσταση εικόνων ή περιγραφών που περιέχονται στα λογοτεχνικά κείμενα. Συζήτηση για τους διαφορετικούς κώδικες που οργανώνουν την κειμενική και την οπτική αναπαράσταση του ίδιου τόπου, πειραματισμός με μεθόδους και τεχνικές μέσω των οποίων μπορεί να μεταπλαστεί η κειμενική περιγραφή σε οπτική παράσταση. (Εικαστικά, Γεωγραφία).</p>
<p>Να γνωρίσουν ποικίλες όψεις του λαϊκού πολιτισμού.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι τα παραμύθια αποτελούν ξεχωριστό αφηγηματικό είδος και να αντιληφθούν τη σημασία τους ως πεδίου αναπαράστασης κοινωνικών αξιών.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν το ενδιαφέρον που παρουσιάζει το λαϊκό θέατρο, ως παράσταση και λόγος, έξω από τα όρια χρόνου, χώρου και μορφωτικού επιπέδου.</p>	<p>Λαογραφικά θέματα, Λαϊκοί μύθοι, Λαϊκό θέατρο, Λαϊκή τέχνη</p>	<p>Επίσκεψη σε λαογραφικό μουσείο, ξενάγηση από τον διδάσκοντα και ενημερωτικά σχόλια για τα διάφορα εκθέματα (π.χ. ενδυμασίες, σκεύη, έπιπλα κ.λπ.), ώστε οι μαθητές να εθίζονται στη διερευνητική / ανακαλυπτική διαδικασία μάθησης και να εξοικειώνονται με τη μέθοδο συλλογής και μελέτης τοπικού λαογραφικού υλικού. (Αισθητική Αγωγή, Τοπική ιστορία)</p> <p>Δημιουργία φακέλου με παραμύθια από τη χώρα μας και από άλλες χώρες, προκειμένου να εντοπιστούν και να συζητηθούν συγκριτικά τα κοινά στοιχεία ή οι διαφορές στη δομή, στην πλοκή, στη λειτουργία του ήρωα κ.λπ.</p> <p>Ανάθεση ομαδικής εργασίας με καθήκοντα τον εντοπισμό και το σχολιασμό των επανερχόμενων μοτίβων (π.χ. δέντρο της ζωής, πουλιά, καράβια) σε κεντήματα, έπιπλα, πέτρινες κατασκευές, στο οικογενειακό αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον των μαθητών.</p>
<p>Να κατανοήσουν ότι τα δημοτικά τραγούδια αποτελούν λογοτεχνικά κείμενα στα οποία αποτυπώνεται ένας πλήρης κόσμος με τον πολιτισμό, την ιστορία, τις αξίες και την κοινωνικοπολιτική του οργάνωση.</p> <p>Να αντιληφθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ύφους του δημοτικού τραγουδιού, π.χ. την ποικιλία ή τη μονοτονία, τη φυσικότητα ή την επιτήδευση, την περιεκτικότητα των λεκτικών και νοηματικών σχημάτων λόγου κ.λπ.</p>	<p>Δημοτικό τραγούδι</p>	<p>Ακρόαση δημοτικών τραγουδιών σε αυθεντικές εκτελέσεις από σημαντικούς λαϊκούς οργανοπαίκτες και τραγουδιστές.</p> <p>Ανάθεση ομαδικής εργασίας με διάφορα καθήκοντα όπως: α) καταγραφή σε κασέτα δημοτικών τραγουδιών της περιοχής, όπως τραγουδιούνται αυθεντικά από ντόπιους λαϊκούς τραγουδιστές, β) απομαγνητοφώνηση του συγκεντρωμένου υλικού, γ) ταξινόμηση των τραγουδιών ανάλογα με τη θεματολογία τους, δ) σύγκριση με άλλες παραλλαγές από τη συλλογή δημοτικών τραγουδιών του Ν. Γ. Πολίτη. (Αισθητική αγωγή, Νεοελληνική Γλώσσα).</p>
<p>Να συνειδητοποιήσουν την περιπλοκότητα των σχέσεων που αναπτύσσονται στο εσωτερικό του οικογενειακού θεσμού (ρόλοι, αξίες, πρότυπα, σχέσεις αγάπης, αμοιβαιότητας, εξουσίας κ.λπ.), έτσι όπως καταγράφονται στα</p>	<p>Οικογενειακές σχέσεις</p>	<p>Σχεδιασμός από τους μαθητές του οικογενειακού τους δέντρου και προσπάθεια αποτύπωσης, υπό μορφή σχεδιαγράμματος, των βαθμών συγγένειας που συνδέουν τον καθένα με τα άλλα μέλη της οικογένειάς του (πατέρας, μητέρα, αδερφός/ή, γιαγιά, παππούς, θείος/α, εξάδερφος/η κ.λπ.).</p>

<p>λογοτεχνικά κείμενα.</p>		<p>Οργάνωση στοιχειώδους «κοινωνιολογικής» έρευνας από ομάδες μαθητών για τη συγκέντρωση στοιχείων που αφορούν την εξέλιξη του οικογενειακού θεσμού στην περιοχή των μαθητών (αγροτική, αστική, τουριστική κ. ά.). Τα δεδομένα μπορεί να αφορούν την κοινωνική κινητικότητα της οικογένειας, τις διακυμάνσεις του οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου των μελών της, τον καταμερισμό εργασίας ανάμεσα στους συζύγους, τις δομές συνεργασίας στους κόλπους της οικογένειας, (αντρικοί και γυναικείοι ρόλοι), το βιοτικό επίπεδο κ.λπ. (Κοινωνική και Πολιτική αγωγή, Ιστορία, Επαγγελματικός προσανατολισμός).</p>
<p>Να κατανοήσουν την ποικιλία των τρόπων με τους οποίους εκφράζεται το θρησκευτικό βίωμα στη λογοτεχνία.</p> <p>Να κατανοήσουν το ρόλο που παίζει η θρησκεία στην ιστορία των λαών και να αναγνωρίσουν τη σημασία των θρησκευτικών πεποιθήσεων στη διαμόρφωση της καθημερινής συμπεριφοράς.</p>	<p><i>Θρησκευτική ζωή</i></p>	<p>Ανάθεση ομαδικής εργασίας με θέμα την αποτύπωση του θρησκευτικού βιώματος μέσα σε συγκεκριμένα λογοτεχνικά κείμενα (π.χ. στο έργο του Παπαδιαμάντη ή του Κόντογλου).</p> <p><i>Συζήτηση για τη διαφορά θρησκευτικής πίστης και λογοτεχνικής έκφρασης. (Θρησκευτικά).</i></p> <p>Ανάθεση συγκριτικών εργασιών με σκοπό την ανίχνευση μέσα σε κείμενα χριστιανικών στοιχείων που αποτελούν επιβίωση ή μετασχηματισμό αντίστοιχων παγανιστικών, και τα οποία θεωρείται ότι συμβάλλουν στην ευγονία και ευφορία της γης, κατά την αρχαιότητα και σήμερα. (Θρησκευτικά, Ιστορία).</p>
<p>Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε βασικά ζητήματα της ατομικής και κοινωνικής ζωής, να καλλιεργηθεί η ιστορική συνείδησή τους, να προαχθεί η ενεργητική αξιοποίηση της ιστορικής γνώσης, να διευρυνθούν τα όρια της προσωπικής εμπειρίας.</p> <p>Να κατανοήσουν το χαρακτήρα της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας και γλώσσας (στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις).</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη διαφορά ανάμεσα στη λογοτεχνία και την ιστοριογραφική αφήγηση: η λογοτεχνία αναπαριστά τον αντίκτυπο των ιστορικών γεγονότων στο επίπεδο της ατομικής ζωής, ενώ η Ιστορία ενδιαφέρεται κυρίως για μακροσκοπικά σύνολα.</p> <p>Να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα του παρελθόντος μεταπλάθονται σε λογοτεχνικό έργο.</p> <p>Να αντιληφθούν την εμβληματική σημασία ορισμένων λογοτεχνικών έργων (π.χ. <i>Θούριος</i>, <i>Ύμνος στην ελευθερία</i>) ως «τόπων» καθοριστικών για την εθνική μας ταυτότητα και αυτογνωσία.</p>	<p><i>Από την εθνική μας παλιγγενεσία</i></p> <p><i>Παραμονές του Μεγάλου αγώνα</i></p> <p><i>Αγώνες Ακριτών-Κλεφτών</i></p> <p><i>Το '40- Η Κατοχή-Η αντίσταση</i></p> <p><i>Η δοκιμασία της Κύπρου</i></p> <p><i>Οι νέοι στον Αγώνα για την ελευθερία</i></p>	<p><i>Σκηνική παρουσίαση θεατρικού έργου που αναφέρεται σε κάποια περίοδο της ιστορίας μας και αξιολόγηση της συμβολής των εξωγλωσσικών στοιχείων (μορφασμών, χειρονομιών, κινήσεων) στην ανάδειξη του λεκτικού μηνύματος. (Νεοελληνική Γλώσσα, Αισθητική αγωγή).</i></p> <p><i>Αναζήτηση εικαστικού υλικού (π.χ. Παναγιώτης Ζωγράφος) στο οποίο αποτυπώνονται κρίσιμες στιγμές της νεοελληνικής ιστορίας. Συζήτηση για τις δυνατότητες του γραπτού κειμένου και της οπτικής αναπαράστασης να καταγράφουν τις ανθρώπινες πλευρές της ιστορικής εμπειρίας. (Πιθανά θέματα συζήτησης: η φωτογραφία ως εικονογράφηση του κειμένου, το κείμενο ως σχόλιο στη φωτογραφία, ενδεχόμενη υπεροχή της φωτογραφίας όσον αφορά την ακρίβεια της καταγραφής κ.λπ.) (Εικαστικά, Ιστορία).</i></p> <p><i>Παρακολούθηση ταινιών σχετικών με τα ιστορικά περιστατικά στα οποία αναφέρονται τα λογοτεχνικά κείμενα, και σχολιασμός τους. (Ιστορία).</i></p> <p><i>Συνέντευξη από ανθρώπους που μετείχαν σε παλαιότερα ή πρόσφατα γεγονότα ιστορικής σημασίας, σύγκριση της προσωπικής μαρτυρίας τους με την επίσημη ιστορική εκδοχή του συμβάντος. (Νεοελληνική Γλώσσα, Ιστορία, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).</i></p>
<p>Να κατανοήσουν το χαρακτήρα της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι το λογοτεχνικό κείμενο δεν είναι μόνο φορέας αισθητικής αξίας αλλά αποτελεί και ντοκουμέντο</p>	<p><i>Παλαιότερες μορφές ζωής</i></p>	<p>Κατάρτιση πινάκων με τα στοιχεία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος που περιέχονται στο λογοτεχνικό κείμενο και λειτουργούν ως σκηνικό της δράσης των προσώπων.</p> <p>Σύγκριση κειμένων που καταγράφουν όψεις της σύγχρονης ζωής (π.χ. μετακινήσεις με τα σύγχρονα μέσα μεταφοράς, διαβίωση στα διαμερίσματα,</p>

<p>αποτελεί και ντοκουμέντο ανθρωπολογικής ή εθνογραφικής σημασίας στο οποίο καταγράφονται, διαφυλάσσονται και αποκρυπτογραφούνται κώδικες συμπεριφοράς, βιώματα και εμπειρίες που τείνουν να εκλείψουν από τη σύγχρονη ζωή.</p>	<p><i>Η παλιά ζωή</i></p>	<p>τεχνολογικές ευκολίες του σημερινού ανθρώπου, διαπροσωπικές σχέσεις), με κείμενα στα οποία διασώζονται σκηνές της καθημερινότητας από παλαιότερες κοινωνίες (π.χ. σχέση του ατόμου με την κοινότητα, επίδραση του περιγύρου και της γειτονιάς στη διαμόρφωση της ψυχοσύνθεσής του και στη δομή της συμπεριφοράς του κ.ά.).</p>
<p>Να γνωρίσουν τα βασικά μοτίβα της ταξιδιωτικής λογοτεχνίας (διάθεση φυγής και περιπλάνησης, μετάθεση μέσα στο χώρο, ανεσιτότητα, επικοινωνία με άλλους κόσμους). Να συνειδητοποιήσουν ότι ζούμε σε έναν κόσμο ριζικά πλουραλιστικό και να αντιληφθούν ότι η κατανόηση του εαυτού μας περνά μέσα από τη γνωριμία και τη διαρκή σύγκριση με άλλα συστήματα αξιών, εθίμων, νοοτροπιών. Να προβληματιστούν/ ευαισθητοποιηθούν στη διαπολιτισμική διάσταση της λογοτεχνίας. Να κατανοήσουν ότι το ταξίδι παρέχει τη δυνατότητα να διευρύνουμε την εμπειρία μας γνωρίζοντας άλλους τόπους και άλλους πολιτισμούς.</p>	<p><i>Γνωριμία με τον τόπο μας και άλλους τόπους</i></p> <p><i>Ταξιδιωτικά</i></p>	<p><i>Καταγραφή ηθών και εθίμων της περιοχής στην οποία γίνεται η διδασκαλία, με στόχους την ανασύνθεση της τοπικής ιστορίας και την άσκηση του μαθητή σε δημιουργική γραφή (Τοπική Ιστορία).</i> Ανάθεση εργασίας με συγκεκριμένα καθήκοντα όπως: αναζήτηση φωτογραφικών λευκωμάτων παραδοσιακής αρχιτεκτονικής από διάφορες περιοχές της Ελλάδας και του ευρύτερου βαλκανικού χώρου, εντοπισμός κοινών μοτίβων στα κτίσματα, ανάδειξη της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας του τόπου. Ανάγνωση κειμένων ξένων συγγραφέων για την Ελλάδα (π.χ. του Γκ. Φλωμπέρ, του Χ. Μίλλερ, της Β. Γουλφ. Βλ.το έργο του Κ. Σινόπουλου <i>Πώς μας είδαν οι ξένοι</i>)· συζήτηση για τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται η χώρα μας μέσα από το βλέμμα του Ξένου, προβληματισμός για το πόσο οικεία ή ξένη είναι σε εμάς αυτή η εικόνα της πατρίδας μας, κατανόηση των πολλαπλών εναλλακτικών αναπαραστάσεων του ελληνικού χώρου στη λογοτεχνία. <i>Μελέτη ταξιδιωτικού οδηγού και σχολιασμός του τρόπου με τον οποίο παρουσιάζονται οι διάφορες χώρες μέσα από τις σελίδες του. Συζήτηση για την τρέχουσα τουριστική αντίληψη του ταξιδιού, σύμφωνα με την οποία η ιδιαιτερότητα ενός τόπου περιορίζεται κυρίως στα μνημεία του, χωρίς να επιδιώκεται ταυτόχρονα η γνωριμία με τις πραγματικές οικονομικές συνθήκες, τις κοινωνικές τάξεις, τα επαγγέλματα ή τα έθιμα της καθημερινής ζωής, τα οποία συνιστούν την πραγματική ανθρωπογεωγραφία του τόπου. (Γεωγραφία, Ιστορία).</i></p>
<p>Να κατανοήσουν ότι βιώματα όπως αυτά της αποδημίας, της μετανάστευσης, της εξορίας, της ξενιτιάς κ.λπ. συνδέονται πάντα με συγκεκριμένες ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες. Να αναπτύξουν θετική αντίληψη και στάση για τη σύγχρονη πολυπολιτισμική και πολυεθνική κοινωνία. Να ευαισθητοποιηθούν στο ζήτημα της μετανάστευσης και να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στον Άλλο, στον πρόσφυγα, στο μετανάστη. Να συνειδητοποιήσουν ότι η ελληνική λογοτεχνία παρέχει μια ποικιλία οπτικών γωνιών απέναντι στον ξένο: αν παλαιότερα η ιστορική συγκυρία αναδείκνυε τον Έλληνα ως ξενιτεμένο, μακριά από την πατρίδα του, σήμερα η λογοτεχνία προσπαθεί να καταγράψει τι σημαίνει να υποδέχεται ο Έλληνας τον ξένο στη δική του πατρίδα.</p>	<p><i>Η αποδημία</i></p> <p><i>Ο καημός της ξενιτιάς</i></p> <p><i>Ο ελληνισμός έξω απ' τα σύνορα</i></p> <p><i>Τα Μικρασιατικά,</i></p> <p><i>Οι πρόσφυγες</i></p>	<p><i>Επίσκεψη στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, με σκοπό την επαφή με πρωτογενές υλικό (όπως έγγραφα από την Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων, αυθεντικά κείμενα, φωτογραφίες κ.λπ.) και τη δημιουργία φακέλου με υλικό που αφορά σύγχρονα φαινόμενα εκούσιας ή αναγκαστικής μετακίνησης πληθυσμών. (Ιστορία, Αισθητική Αγωγή, Θρησκευτικά, Οικονομία, Νεοελληνική Γλώσσα, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).</i> Οργάνωση εργασίας με καθήκοντα τη συγκέντρωση και την παρουσίαση μέσα στην τάξη πρωτογενούς προσωπικού λόγου (από ημερολόγια, καταγεγραμμένες ιστορίες ζωής, προσωπικές μαρτυρίες, δημοσιευμένη επιστολογραφία κ.λπ.) ανθρώπων που εκπατρίστηκαν, μετανάστευσαν ή εξορίστηκαν μακριά από τον οικείο τους τόπο. Εντοπισμός στοιχείων μέσα στα κείμενα αυτά που να δείχνουν τον βαθύτατα τραυματικό χαρακτήρα της εμπειρίας του ξενιτεμού. Αναφορά στις δυσκολίες αυτών των ανθρώπων να ζήσουν μακριά από την πατρίδα τους, συζήτηση για τη βασανιστική και ανεκπλήρωτη επαφή με τη γενέτειρα, ανάλυση της παράδοξης μεταιχμιακής κατάστασης του «ενδιάμεσου» που βιώνει ο πρόσφυγας / ξενιτεμένος / εξόριστος: ούτε απόλυτα ενσωματωμένος στο νέο πλαίσιο ζωής, ούτε εντελώς απελευθερωμένος από</p>

στη δική του πατρίδα.		<p>τον παλιό.</p> <p>Άλλη εργασία με θέμα την ανάλυση των παραπάνω πρωτογενών κειμένων (βλ. προηγούμενη εργασία) από σκοπιά γλωσσική και δομική: πώς οργανώνεται η αναφορά στα βιώματα του ξενιτεμού, ποια είναι η ροή των αναμνήσεων, ποια η χρονική σειρά έκθεσης των γεγονότων (in media res, με εγκιβωτισμούς, αναχρονίες), ποια η συχνότητα παραπομπών στο άλλοτε και στο τώρα, πώς χρωματίζουν το λόγο η νοσταλγία και η πίκρα κ.λπ. (Νεοελληνική Γλώσσα).</p> <p>Μελέτη χαρτών και καταγραφή των (εκούσιων ή ακούσιων) μετακινήσεων πληθυσμών σε διαφορετικές περιοχές και εποχές. (Γεωγραφία, Ιστορία).</p> <p>Συζήτηση για τη συμβολή των προσφύγων στην ανάπτυξη της οικονομίας και του πολιτισμού των χωρών υποδοχής τους και αναζήτηση σχετικής βιβλιογραφίας.</p>
Να κατανοήσουν τη σημασία του αθλητικού ιδεώδους ως μέσου για τη σύσφιγξη των σχέσεων ανάμεσα στους λαούς.	Αθλητισμός	<p>Διαθεματικό σχέδιο εργασίας με θέμα «Από τους Ολυμπιακούς αγώνες της Αρχαίας Ελλάδας στις σύγχρονες Ολυμπιάδες». Οργάνωση ατομικών ή ομαδικών εργασιών όπως: κατάρτιση συγκριτικών πινάκων με αγωνίσματα αρχαία και σύγχρονα, σύγκριση αναπαραστάσεων των αρχαίων αγωνισμάτων από αγγεία ή ανάγλυφα με σύγχρονες φωτογραφίες, επισήμανση των διαφορών τους ως προς τη μέτρηση χρόνων ή ως προς το είδος των επάθλων κ.λπ.</p>
Να κατανοήσουν το γεγονός ότι η λογοτεχνική γλώσσα αποκαλύπτει ορισμένες θεμελιώδεις υπαρξιακές διαθέσεις του ανθρώπου, όπως τον τρόπο να βρίσκεται και να αισθάνεται μέσα στον κόσμο, να βιώνει τη σχέση με τους άλλους, να εξερευνά τον εαυτό του, να ανοίγεται σε ποικίλα βιώματα κ.λπ.	<p>Η αγάπη για τους συνανθρώπους μας</p> <p>Οι φιλικοί δεσμοί</p> <p>Η αγάπη</p>	<p>Ομαδική εργασία με θέμα τον εντοπισμό ποιημάτων με παρεμφερή θεματικά μοτίβα από το Ανθολόγιο Αρχαίας Λυρικής Ποίησης και συγκριτική εξέταση του τρόπου με τον οποίο χειρίζονται τα κοινά θέματα τους οι αρχαίοι λυρικοί ποιητές και οι νεότεροι ομότεχνοί τους.</p> <p>Ανάθεση εργασίας με θέμα τη σημασιοδότηση των εννοιών της φιλίας και της αγάπης στον Όμηρο (π.χ. Πάτροκλος-Αχιλλέας) και στην Καινή Διαθήκη. (Αρχαία Ελληνικά, Θρησκευτικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).</p>
<p>Να ευαισθητοποιηθούν στην οδύνη των άλλων ανθρώπων.</p> <p>Να καλλιεργήσουν διάθεση αισιόδοξης αντιμετώπισης των ποικίλων προβλημάτων που προκύπτουν στη διάρκεια της ζωής.</p> <p>Να κατανοήσουν το γεγονός ότι η λογοτεχνική γλώσσα αποκαλύπτει ορισμένες θεμελιώδεις υπαρξιακές διαθέσεις του ανθρώπου, όπως τον τρόπο να βρίσκεται και να αισθάνεται μέσα στον κόσμο, να βιώνει τη σχέση με τους άλλους, να εξερευνά τον εαυτό του, να ανοίγεται σε ποικίλα βιώματα κ.λπ.</p>	<p>Η βιοπάλη</p> <p>Το αγωνιστικό πνεύμα του ατόμου</p>	<p>Μελέτη κειμένων από την ελληνική και παγκόσμια λογοτεχνία που αναφέρονται στην παιδική εργασία (π.χ.: Κ. Ντίκενς [Το παλαιοπωλείο], Χ. Λάβνες [Σάλκα Βάλκα], Τζ. Στάνιμπεκ [Ο δρόμος με τις φάμπρικες], Α. Καρκαβίτσας [Ο Ζητιάνος], Γ. Βιζυηνός [Το μόνον της ζωής του ταξειδίου], Έ. Μαλώ [Χωρίς οικογένεια], Α. Τσέχωφ [αρκετά διηγήματα]), παρουσίαση από ομάδες μαθητών του περιεχομένου των βιβλίων μέσα στην τάξη, και συζήτηση για τις διάφορες πτυχές της εκμετάλλευσης της εργασίας των παιδιών, καθώς και της βάνανσης χρησιμοποίησης τους ως φτηνού εργατικού δυναμικού· αναζήτηση στοιχείων μέσα στα κείμενα που να συνδέουν το φαινόμενο με οικονομικές αιτίες και με μια ευρύτερη κρίση αξιών στην κοινωνία. (Ιστορία).</p> <p>Προκήρυξη μαθητικού διαγωνισμού (στο επίπεδο της τάξης ή του σχολείου) για τη συγγραφή φανταστικής περιπέτειας στην οποία ο πρωταγωνιστής προσπαθεί να αντεπεξέλθει στις αντίξοες συνθήκες που τον περιβάλλουν επιστρατεύοντας όλες του τις δυνάμεις. Βράβευση του καλύτερου κειμένου και δημοσίευσή του στην εφημερίδα ή στο περιοδικό του σχολείου (αν υπάρχει).</p>
Να αναπτύξουν δεξιότητες για ενεργητική συμβολή στην αντιμετώπιση σύγχρονων διεθνών	Προβλήματα της σύγχρονης ζωής	<p>Ανάθεση εργασίας με αρμοδιότητες την καταγραφή των προβλημάτων της σύγχρονης κοινωνίας και την ιεράρχησή τους, όπως αποτυπώνονται στα διάφορα</p>

<p>κοινωνικών προβλημάτων (φτώχεια, βία, ρατσισμός, μετανάστευση κ.λπ.).</p> <p>Να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους ο λογοτεχνικός λόγος αναδεικνύει τα προβλήματα της σύγχρονης ζωής.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι η λογοτεχνία αποτελεί ένα προνομιακό μέσο για την αναπαράσταση της κοινωνικής πραγματικότητας.</p>	<p><i>σύγχρονης ζωής</i></p>	<p><i>είδη λόγου και σε άλλες μορφές αναπαράστασης (ζωγραφική, φωτογραφία, θέατρο). (Κοινωνική και πολιτική αγωγή, Αισθητική αγωγή).</i></p> <p>Παραγωγή προφορικών αφηγήσεων από τους μαθητές σχετικά με τα συνηθέστερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στη δική τους καθημερινή ζωή.</p> <p>Συνεντεύξεις από ηλικιωμένους και καταγραφή της μαρτυρίας τους σχετικά με τη δυσκολία ή όχι της προσαρμογής τους στη σύγχρονη κοινωνία· συζήτηση για την ιδιαιτερότητα της ματιάς τους και για την ικανότητά της να φωτίζει ορισμένες αθέατες πλευρές της σύγχρονης ζωής.</p> <p><i>Δημιουργία πολυθεματικού κολλάζ με ποικίλα υλικά (φωτογραφίες, κείμενα, σχέδια) που να εστιάζεται σε κοινωνικά προβλήματα του σύγχρονου κόσμου.</i></p>
<p>Να αντιληφθούν τον άνθρωπο ως μέρος του ευρύτερου οικοσυστήματος και να αναπτύξουν στάση σεβασμού απέναντι στο βιοφυσικό περιβάλλον.</p>	<p><i>Οι φίλοι μας τα ζώα</i></p>	<p>Συλλογή υλικού από το Διαδίκτυο για κινήματα υπεράσπισης των δικαιωμάτων των ζώων. Αναζήτηση της σύγχρονης νομοθεσίας που αφορά τη χρησιμοποίηση των ζώων στην ιατρική (πειραματόζωα), στην κοσμετολογία, την ένδυση κ.λπ.</p> <p><i>Ανάθεση εργασίας με θέμα τη συγκέντρωση στοιχείων για την ιδιαίτερη σχέση του ανθρώπου με τα ζώα διαχρονικά (Αρχαία Ελληνική Γραμματεία από μετάφραση [Ιλιάδα, Οδύσεια], Ιστορία, Βιολογία, Θρησκευτικά).</i></p>

ΤΑΞΗ Γ΄

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες ²
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να κατανοήσουν την εξέλιξη των λογοτεχνικών ειδών και Σχολών σε σχέση με το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η λογοτεχνία προσεγγίζει τα μεγάλα ζητήματα της ανθρώπινης κατάστασης με μια ποικιλία καλλιτεχνικών τρόπων και μέσων, σε συνάρτηση πάντα με την εποχή και το δημιουργό.</p> <p>Να γνωρίσουν βασικά τεχνολογικά μοτίβα της προφορικής λαϊκής ποίησης (π.χ. στερεότυπους στίχους, επαναλαμβανόμενες συντακτικές δομές κ.λπ.).</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το δημοτικό τραγούδι αποτελεί βασικό φορέα παραδοσιακών αξιών και μορφών ζωής που σχετίζονται με την κοινωνία της υπαίθρου και να εμβαθύνουν στις αξίες και στις δομές αυτής της κοινωνίας.</p>	<p><i>Δίνονται εισαγωγικά στοιχεία και αντιπροσωπευτικά έργα σύμφωνα με την ιστορική εξέλιξη της λογοτεχνίας μας από τον 9^ο αιώνα μ.Χ. ως σήμερα.</i></p> <p><i>Επίσης ανθολογούνται κείμενα από την ξένη λογοτεχνία.</i></p> <p><i>Από τα δημοτικά μας τραγούδια</i></p>	<p><i>Απόπειρα εικαστικής αποτύπωσης του περιεχομένου κάποιων χαρακτηριστικών δημοτικών τραγουδιών· εντοπισμός των στοιχείων αυτών σε λαϊκούς ζωγράφους, όπως ο Θεόφιλος κ.ά. (Εικαστικά, Αισθητική αγωγή).</i></p> <p>Κατάρτιση λεξιλογικού συγκριτικού πίνακα με θέματα από τα δημοτικά τραγούδια.</p>
Η λόγια παραγωγή (1000-1600)		
<p>Να κατανοήσουν τη σημασία της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.</p>	<p><i>Κρητική λογοτεχνία</i></p>	<p><i>Αναζήτηση εποπτικού υλικού (κασέτες, βίντεο) από σύγχρονες παραστάσεις κρητικού θεάτρου. (Εικαστικά,</i></p>

² Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

πολιτισμικής μας κληρονομιάς. Να γνωρίσουν ορισμένα μείζονα έργα όπως αυτά της κρητικής αναγέννησης, που θεμελίωσαν τη νεότερη ελληνική γραμματεία και επηρέασαν την εξέλιξή της.		Αισθητική αγωγή). Μελέτη και σχολιασμός της «Δοκιμής» του Σεφέρη για τον Ερωτόκριτο.
Να μελετήσουν ορισμένα ριζοσπαστικά κείμενα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και να κατανοήσουν τη σημασία τους στη μεταβολή των υφιστάμενων κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών της εποχής τους.	Νεοελληνικός Διαφωτισμός	Συζήτηση για τη σχέση της εκπαίδευσης με την πολιτική, της πνευματικής αφύπνισης με την αγωνιστική δράση (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Ιστορία). Καταγραφή των αρχών του Διαφωτισμού και αναζήτηση παρόμοιων καταστατικών κειμένων στη σύγχρονη εποχή. (Ιστορία).
Ο 19^{ος} αιώνας ως το 1880		
Να κατανοήσουν την αξία των απομνημονευμάτων ως ιστορικής πηγής που βοηθά στην κατανόηση των γεγονότων της Επανάστασης του '21 και τη σημασία τους ως λογοτεχνικού είδους. Να συνειδητοποιήσουν την εσωτερική σχέση λογοτεχνίας-ιστορίας.	α. Απομνημονεύματα	Ανάγνωση έργων που αντλούν την έμπνευσή τους από τον Αγώνα του Εικοσιένα (Ιστορία). Ανάγνωση των Απομνημονευμάτων του Μακρυγιάννη και ανάθεση επιμέρους εργασιών με θέματα σχετικά με τη γλώσσα και τις αφηγηματικές αρετές του κειμένου, την ιστοριογραφική του αξία, το ρεαλισμό και την ιστορική συνείδηση του συγγραφέα κ.ά. Εργασία με θέμα την επισήμανση των χαρακτηριστικών του προφορικού λόγου: δυναμισμός, πειστικότητα, συνεχής μεταβολή της ροής του, βιωματική διάσταση, συμμετοχή του ακροατή κ.λπ.
Να κατανοήσουν τους όρους και τα κριτήρια συγκρότησης μιας λογοτεχνικής σχολής, ενός κινήματος ή ρεύματος. Να ενημερωθούν, μέσα από επιλεγμένα κείμενα, για τα επιτεύγματα των παλαιότερων περιόδων της λογοτεχνίας μας. Να γνωρίσουν βασικές όψεις της αντίθεσης ανάμεσα σε Επτανήσιους και Φαναριώτες, καθώς και το ρόλο που διαδραμάτισε κάθε Σχολή στην πνευματική ζωή της νέας Ελλάδας, μέσα από αντιπροσωπευτικά κείμενα των δύο Σχολών.	β. Η επανησιακή Σχολή	Ομαδική εργασία με θέμα τις αξίες που αποδίδουν οι Ωδές του Κάλβου στους επαναστατημένους Έλληνες (ανδρεία, ελευθερία, τόλμη, πατριωτισμός, αρετή κ.λπ.). Ακρόαση έργων συνθετών της Επτανησιακής μουσικής σχολής. Συγκέντρωση πληροφοριών γύρω από τη μελοποίηση του Ύμνου εις την ελευθερίαν από τον Ν. Μάντζαρο. (Μουσική, Αισθητική Αγωγή). Σχέδιο εργασίας με θέμα την ελευθερία στη λογοτεχνία μέσα από εμβληματικά έργα επτανησιακών ποιητών (Κάλβος, Σολωμός).
Να κατανοήσουν τη συμβολή του Φαναριώτικου κύκλου και των νοοτροπιών του στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του αθηναϊκού ρομαντισμού. Να γνωρίσουν βασικές όψεις της αντίθεσης ανάμεσα σε Επτανήσιους και Φαναριώτες, καθώς και το ρόλο που διαδραμάτισε κάθε Σχολή στην πνευματική ζωή της νέας Ελλάδας, μέσα από αντιπροσωπευτικά κείμενα των δύο Σχολών. Να γνωρίσουν τα κεντρικά μοτίβα της ρομαντικής μυθολογίας: ηρωική έξαρση, πριμοδότηση της φαντασίας και του συναισθήματος, λυρική διάθεση φυγής, μελαγχολία	γ. Οι Φαναριώτες και η Ρομαντική Σχολή των Αθηνών	Ανάθεση διαθεματικής εργασίας σε ομάδες μαθητών, με σκοπό τη σφαιρική παρουσίαση του κινήματος του ρομαντισμού: καταγραφή των εκδηλώσεών του σε διάφορες μορφές τέχνης (λογοτεχνία, ζωγραφική, μουσική), αναφορά στους κυριότερους εκπροσώπους και στους βασικούς άξονες της σκέψης τους, επισήμανση της τεράστιας επιρροής που άσκησε στη ζωή και στη σκέψη του δυτικού κόσμου κ.λπ. (Ιστορία, Αισθητική αγωγή). Συζήτηση γύρω από τις συνδηλώσεις της έννοιας "ρομαντικός" στην εποχή μας: συγκέντρωση εποπτικού ή κειμενικού υλικού με σύγχρονες εκδηλώσεις ρομαντικής διάθεσης / συμπεριφοράς: κατανόηση της ιστορικής πορείας μέσα από την οποία ένα επαναστατικό ρεύμα σκέψης βαθμιαία απονευρώνεται από τη ζωντάνια του και συρρικνώνεται σε ένα απάνθημα ανούσιων εκφραστικών κλισέ χωρίς ερείσματα στο ζωντανό βίωμα (Αισθητική αγωγή).

εξωθημένη μέχρι τα όρια της ζοφερής απόγνωσης κ.λπ.		
<p>Να μελετήσουν ενδεικτικά έργα, δημιουργούς και θέματα της Νέας Αθηναϊκής Σχολής.</p> <p>Να ενημερωθούν για την εξέλιξη και για τα χαρακτηριστικά του διηγήματος ως ιδιαίτερου λογοτεχνικού είδους.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η ηθογραφία αποτελεί ιδιαίτερη αφηγηματική μέθοδο που έχει σκοπό την εξιδανικευμένη παρουσίαση της υπαίθριας ζωής και τη φωτογραφική αποτύπωση προσώπων και επεισοδίων της ζωής στο χωριό.</p>	<p><i>Η νέα Αθηναϊκή Σχολή (1880-1922)</i></p>	<p>Μελέτη αντιπροσωπευτικών ηθογραφικών διηγημάτων και καταγραφή των χαρακτηριστικών του παραδοσιακού τρόπου ζωής και των εγχώριων παραδόσεων, όπως προβάλλονται συστηματικά μέσα από τα κείμενα της περιόδου.</p> <p><i>Επιλογή από τον διδάσκοντα ποιημάτων του Καβάφη με μυθολογικό περιεχόμενο και ανάθεση εργασίας με θέμα τον τρόπο ποιητικού χειρισμού των οικείων στους μαθητές μυθολογικών μοτίβων (π.χ. Τα άλογα του Αχιλλέως, Τρώες, Ιθάκη κ.ά.). (Αρχαία Ελληνικά, Ιστορία, Γλώσσα).</i></p> <p>Παράλληλη / συγκριτική ανάγνωση ηθογραφικών και ρεαλιστικών κειμένων, προκειμένου να εντοπιστούν οι διαφορές στον τρόπο με τον οποίο οι πεζογράφοι αναφέρονται στο πραγματικό: ο ηθογράφος παραπέμπει σε μια εξωραϊσμένη, στατική εικόνα της πραγματικότητας, ενώ ο ρεαλιστής αντιμετωπίζει την κοινωνική πραγματικότητα με διάθεση να αναλύσει τις πολλαπλές εκδηλώσεις της.</p>
Η νεότερη λογοτεχνία		
<p>Να γνωρίσουν την κομβική σημασία της δεκαετίας του τριάντα για την αναζωπύρωση των νέων εκφραστικών τρόπων στην ποίηση και γενικά για την ανανέωση της λογοτεχνίας μας.</p> <p>Να ενημερωθούν για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πρώτης και της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς στην ποίηση και στην πεζογραφία σε συνάρτηση πάντα με τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν και να αναπτύξουν δεξιότητες για ενεργητική συμβολή στην αντιμετώπιση σύγχρονων διεθνών κοινωνικών προβλημάτων (φτώχεια, βία, ρατσισμός, πόλεμοι, μετανάστευση, κ.λπ.).</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη διαφορά ανάμεσα στη λογοτεχνία και την ιστοριογραφική αφήγηση: αν η λογοτεχνία αναπαριστά τον αντίκτυπο των ιστορικών γεγονότων στο επίπεδο της ατομικής ζωής, η Ιστορία ενδιαφέρεται κυρίως για μακροσκοπικά σύνολα.</p>	<p><i>α. Η περίοδος από το 1922 έως το 1945</i></p> <p><i>β. Μεταπολεμική και σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία</i></p>	<p>Συγκριτικές εργασίες με εστίαση στην τεχνοτροπία και το ύφος των νεωτερικών ποιητών.</p> <p>Συζήτηση για τον αντίκτυπο των ιδεολογικών ρευμάτων στην τέχνη.</p> <p><i>Ακρόαση δίσκων με τη φωνή μεταπολεμικών ποιητών που διαβάζουν ποιήματά τους και σχολιασμός για τον τρόπο της ανάγνωσης (επιτοπισμός ορισμένων σημείων του κειμένου, χρήση της στίξης κ.λπ.). (Αισθητική αγωγή, Νεοελληνική Γλώσσα).</i></p> <p><i>Ανάθεση ομαδικής εργασίας σε μαθητές με θέμα τον τρόπο διαπραγμάτευσης συγκεκριμένων ιστορικών συμβάντων από τη λογοτεχνία και σύγκριση με την παρουσίαση των ίδιων συμβάντων από την επίσημη ιστοριογραφία. (Ιστορία).</i></p>
<p>Να κατανοήσουν ότι η λογοτεχνία είναι μια παγκόσμια γλώσσα με επίκεντρο τον άνθρωπο</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν την ισοτιμία των έργων του παγκόσμιου πολιτισμού.</p> <p>Να κατανοήσουν το χαρακτήρα της ελληνικής, της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας πολιτισμικής ταυτότητας.</p> <p>Να αναγνωρίσουν την</p>	<p><i>Ξένη λογοτεχνία</i></p>	<p><i>Ανάθεση σε ομάδα μαθητών/τριών μετάφρασης ενός σύντομου, "απλού" λογοτεχνικού κειμένου, καταγραφή των δυσκολιών που συνάντησε η ομάδα στην εργασία της και παρουσίαση του όλου εγχειρήματος μέσα στην τάξη. (Ξένη γλώσσα, Γλώσσα).</i></p> <p>Συγκριτική ανάγνωση δύο ή περισσότερων μεταφράσεων του ίδιου κειμένου και συζήτηση για την ευστοχία των επιλογών των μεταφραστών, σχολιασμός του ύφους, κατανόηση του διαμεσολαβητικού ρόλου της μετάφρασης κ.λπ.</p> <p>Αναζήτηση κειμένων από τον τόπο προέλευσης</p>

πολλαπλότητα των τρόπων λογοτεχνικής αναπαράστασης και να συνειδητοποιήσουν τη δημιουργική επικοινωνία ανάμεσα στις λογοτεχνίες διαφορετικών χωρών.		αλλοδαπών μαθητών, τα οποία δίνουν τη δυνατότητα να συζητηθούν κοινά φαινόμενα της πολιτικής και κοινωνικής ζωής στο πλαίσιο μιας διαπολιτισμικής προσέγγισης της λογοτεχνίας.
---	--	--

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας³

Θέμα: Εικονογράφηση λογοτεχνικών έργων. Οργάνωση ομαδικών εργασιών με θέμα την αναζήτηση εικαστικών έργων εμπνευσμένων από κείμενα της λογοτεχνίας: α) Μια ομάδα μαθητών συγκεντρώνει ικανό αριθμό ζωγραφικών και άλλων εικαστικών αναπαραστάσεων λογοτεχνικής δημιουργίας για να επισημάνει αντιστοιχίες ανάμεσα στο κείμενο και την εικόνα, σχολιάζει τις επιλογές του καλλιτέχνη και τους λόγους που τον οδήγησαν να απομονώσει κάποια συγκεκριμένη σκηνή από το έργο και, τέλος, προβληματίζεται και συζητά στην τάξη γύρω από την ικανότητα της εικόνας να λειτουργεί ερμηνευτικά σε σχέση με το κείμενο και να φωτίζει τη δομή του, β) Μια άλλη ομάδα μπορεί να επιλέξει κάποια σκηνή και να επιχειρήσουν οι ίδιοι οι μαθητές την εικαστική ανάπλασή της, έτσι ώστε να γνωρίσουν τις δυνατότητες που τους παρέχει ο εικαστικός κώδικας. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Μετασχηματισμός, μεταβολή, αλλαγή, παράσταση, κώδικας, χώρος, προοπτική, ομοιότητα-διαφορά. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, την Ιστορία, τη Νεοελληνική Γλώσσα.

Θέμα: Οι λογοτεχνικές αναπαραστάσεις του ταξιδιού από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας. Εκπόνηση ομαδικών εργασιών α) με θέμα την εξέλιξη του ταξιδιού και την καλλιτεχνική αξιοποίησή του σε ένα ευρύ φάσμα κειμένων. Μπορεί να αξιοποιηθούν κείμενα από: 1) την ιστοριογραφία, π.χ. τα πρώτα «εθνολογικά» ταξίδια του Ηροδότου (στην Αίγυπτο και στη Λυδία), 2) την αρχαία γραμματεία, π.χ. τις οντολογικές μετακινήσεις των αρχαίων από το ένα επίπεδο πραγματικότητας στο άλλο (π.χ. στην *Οδύσσεια* το ταξίδι στον Κάτω Κόσμο), 3) από την επιστημονική φαντασία ή τα κόμικς, π.χ. τα διαπλανητικά ταξίδια στο Φεγγάρι αλλά και τα εικονικά ταξίδια στον κόσμο του Διαδικτύου, προκειμένου να γίνουν συγκρίσεις σχετικά με τη σημασία της έννοιας του ταξιδιού άλλοτε και τώρα, στο χώρο ή στο χρόνο, να αντληθούν πληροφορίες για διαφορετικούς κόσμους, να συζητηθούν τα όρια ανάμεσα σε πλασματικό και πραγματικό, να αξιολογηθεί ο ενθουσιασμός ή η κόπωση του ταξιδιώτη, η δεκτικότητά του απέναντι στο καινούργιο κ.λπ., β) από μια άλλη ομάδα μπορεί να ζητηθεί οι μαθητές να επιχειρήσουν να φανταστούν πώς θα αντιδρούσαν οι ίδιοι, αν επισκέπτονταν εκείνον τον τόπο, να ταυτιστούν ή να διαφοροποιηθούν με την οπτική του ταξιδιώτη-αφηγητή, κ.ο.κ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, αλλαγή, μεταβολή, πολιτισμός, ομοιότητα-διαφορά, ταυτότητα-ετερότητα. **Προεκτάσεις** στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, την Τεχνολογία, την Ιστορία, τα Θρησκευτικά.

Θέμα: Μελοποιημένη ελληνική ποίηση. Ανάθεση ομαδικών εργασιών με καθήκοντα: α) την καταγραφή και τη συγκέντρωση μελοποιημένων ποιημάτων (της νεότερης ποίησης κυρίως), β) την ανάγνωση των ίδιων ποιημάτων φωναχτά μέσα στην τάξη ανεξάρτητα από τη μουσική τους εκτέλεση, γ) την επιλογή από τους μαθητές κάποιας δικής τους μελωδίας για να συνοδεύει η ανάγνωση, δ) την ανάπτυξη προβληματισμού για το πόσο οικεία ή ανοίκεια είναι η ανάγνωση του κειμένου όταν αποδεδεσμεύεται από την τραγουδιστική του επένδυση, πόσο αναδεικνύεται ή όχι η ποιητικότητά του, πόσο κερδίζει ή χάνει, πόσο συμβάλλουν οι σιωπές ή τα χάσματα στην άρθρωση του ποιητικού λόγου κ.λπ. ε) την αναζήτηση δίσκων ή CD με μελοποιημένη αρχαία ή βυζαντινή ποίηση και τη δημιουργία ενός CD που να περιλαμβάνει εκείνα τα μουσικά κομμάτια που θεωρούν οι ίδιοι αντιπροσωπευτικότερα ή ελκυστικότερα, αφού προσδιορίσουν τα κριτήρια επιλογής τους. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Μετασχηματισμός, κώδικας, ομοιότητα-διαφορά. **Προεκτάσεις** στη Μουσική, την Αισθητική αγωγή, τη Νεοελληνική Γλώσσα, την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, την Τεχνολογία, την Πληροφορική.

Θέμα: Δραματοποίηση μυθιστορήματος. Ανάθεση ομαδικών εργασιών με καθήκοντα το μετασχηματισμό πεζογραφικού έργου (κατά προτίμηση μυθιστορήματος) σε θεατρικό έργο. Στο πλαίσιο της δραστηριότητας αυτής οι μαθητές θα πρέπει να επιλέξουν τις σκηνές που προσφέρονται για δραματοποίηση, να αποκλείσουν ορισμένα από τα πρόσωπα που εμφανίζονται στο αφηγηματικό κείμενο και τα οποία παίζουν δευτερεύοντα ρόλο στην εξέλιξη της πλοκής, να μετατρέψουν σε σκηνικούς ρόλους τη δράση των κύριων προσώπων, να γράψουν τους διαλόγους, λαμβάνοντας υπόψη τη λειτουργία των προσώπων μέσα στο αφήγημα (τις πράξεις και τις σκέψεις τους), να επινοήσουν τις ενέργειες και τις αντιδράσεις τους, να φανταστούν τις κινήσεις τους πάνω στη σκηνή, να σχεδιάσουν τα κοστούμια, και γενικά να αυτοσχεδιάσουν με τον πιο δημιουργικό και παραγωγικό τρόπο. Εξυπακούεται πως οι μαθητές θα χωριστούν σε ομάδες με διαφορετικές αρμοδιότητες σκηνοθεσίας, σκηνογραφίας, ενδυματολογίας, διασκευής και «σεναρίου», κ.λπ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Μεταβολή, χώρος-χρόνος, κώδικας, ομοιότητα-διαφορά. **Προεκτάσεις** στη Θεατρική αγωγή, τη Γλώσσα, την Τεχνολογία.

Θέμα: Η θάλασσα στη ζωή μας. α) Δημιουργία «κολλάζ» (πίνακας από φελιζόλ) με θέμα τη θάλασσα. Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν ετερογενή υλικά, όπως λογοτεχνικά, ταξιδιωτικά κείμενα, μικρά ξύλα που ξέβρασε η θάλασσα, καρτ ποστάλ, δημοσιογραφικές περιγραφές, φωτογραφίες, τουριστικά φυλλάδια,

³ Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ.

προσωπικές συνεντεύξεις, σκίτσα, βότσαλα κ.λπ. β) Δημιουργία φακέλου με συλλογή στοιχείων που έχουν συνδετικό «ιστό» το υγρό στοιχείο και τα οποία μπορεί να προέρχονται από την ποίηση, τη μουσική, τη ζωγραφική, τη ναυπηγική τέχνη (φωτογραφίες από καρνάγια ή «νεκροταφεία» πλοίων), την ιστορία, την οικονομία, την πολιτική, κ.λπ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** πολιτισμός, ομοιότητα-διαφορά, κώδικας, προοπτική. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή, τη Νεοελληνική γλώσσα, την Ιστορία, τη Γεωγραφία, την Τεχνολογία, την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, τα Θρησκευτικά.

3. Διδακτική μεθοδολογία

Η διδασκαλία ξεκινά είτε απευθείας με την ανάγνωση του κειμένου, είτε με μικρή εισαγωγή για το κείμενο, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο. Για την καλύτερη απόδοση του κειμένου χρήσιμες μπορούν να φανούν κασέτες όπου συγγραφείς ή ηθοποιοί διαβάζουν έργα τους. Όποια κι αν είναι, πάντως, η εκκίνηση, η *πρώτη ανάγνωση* παράγει μια αρχική εντύπωση, μια γενική σύλληψη του κειμένου, μερικές φορές ικανοποιητική, τις περισσότερες ασαφή. Γι' αυτό την πρώτη ανάγνωση ακολουθεί η *ερμηνευτική προσέγγιση*, δηλαδή η ανάλυση και επανασύνθεση του έργου σ' ένα νέο, πιο κατανοητό αισθητικό όλον. Διότι, ενώ για τον επαρκή αναγνώστη η «απλή» ανάγνωση μπορεί να είναι συγχρόνως και ερμηνευτική, για τον «ανώριμο» και «μη επαρκή» συνήθως είναι και απλοϊκή. Από αυτή την απλοϊκότητα ζητά να τον βγάλει η διδασκαλία, να τον απαλλάξει δηλαδή από πιθανές παραναγνώσεις ή αμηχανίες και να τον καταστήσει *ενεργητικό αναγνώστη*.

Η αξία της λογοτεχνίας ως μορφωτικού αγαθού αναδεικνύεται στο σχολείο:

- με την κατάλληλη, ανάλογα με τις συνθήκες, επιλογή κειμένων προς διδασκαλία.
- με την ανταπόκριση της διδασκαλίας στους διδακτικούς στόχους.

Κατάλληλη διδασκαλία θεωρείται η μεθοδική διδασκαλία, η οποία στοχεύει και στη δημιουργία ευνοϊκών μαθησιακών συνθηκών που επιτρέπουν στο μαθητή να αναπτύσσει τους δικούς του *μηχανισμούς πρόσληψης* και να χαίρεται το μάθημα ως *πνευματική περιπέτεια*.

Θεμέλιο της διδακτικής πράξης είναι η ε ρ μ η ν ε υ τ ι κ ή μέθοδος προσέγγισης του κειμένου. Δηλαδή η κατανόηση του όλου μέσα από την ανάλυση των μερών και του μερικού μέσα από τη θεώρηση του όλου. Είναι μια συνεχής μετατόπιση από το ειδικό στο γενικό και αντίστροφα, με στόχο την ανάδειξη της συνάφειας των επιμέρους στοιχείων μεταξύ τους και με το όλο, αλλά και συγχρόνως μια αναφορά στα απαραίτητα για την ερμηνεία εξωκειμενικά στοιχεία, τα οποία φωτίζουν τον κείμενο. Κατά την ερμηνευτική προσέγγιση αξιοποιούνται βιώματα και γνώσεις που έχουν αποκτηθεί από άλλα γνωστικά αντικείμενα.

Η διαθεματική προσέγγιση γίνεται όπου το κείμενο το επιτρέπει. Μια πρόσφορη μέθοδος που θα μπορούσε να διευκολύνει τους σκοπούς της διαθεματικότητας είναι εκείνη που βασίζεται στην «ανακαλυπτική - διερευνητική μάθηση», στον εμπλουτισμό του ρόλου του δασκάλου από κύριο καθοδηγητή σε συντονιστή και συνερευνητή της σχολικής εργασίας και σε δύο πολύ σημαντικές αρχές. Την αρχή της κοινωνικής συσχέτισης και αλληλεπίδρασης και την αρχή της διεπιστημονικότητας, σύμφωνα με την οποία η εξειδίκευση υποχωρεί, χάριν της διακλαδικότητας. Το κέντρο βάρους του μαθήματος της Λογοτεχνίας δε βρίσκεται τόσο στο γνωστικό όσο στο αισθητικό και αξιακό επίπεδο. Επικαιροποιεί δηλαδή ζητήματα ιστορικών, ατομικών και κοινωνικών αξιών, αρχών και κανόνων που διέπουν τη συμβίωση και τη συνεργασία των ανθρώπων μέσα σ' ένα κόσμο, όπου η ποικιλία και η διαφορετικότητα δεν αποτελούν πλέον την εξαίρεση αλλά τον κανόνα. Η διαθεματικότητα στην προσέγγιση οδηγεί στην αντίληψη ότι η εκπαίδευση δεν αντιμετωπίζεται μόνο ως στόχος, αλλά κυρίως ως μέσο για να πραγματοποιηθούν οι απαιτούμενες αλλαγές στη συμπεριφορά και τον τρόπο ζωής, τη διάχυση της γνώσης, την ανάπτυξη ικανοτήτων και την κατάλληλη προετοιμασία για τις αναγκαίες αλλαγές στη μεταβαλλόμενη κοινωνική πραγματικότητα. Συνεπώς το μάθημα της λογοτεχνίας είναι ένας πνευματικός τόπος όπου ενεργοποιούνται οι ιδέες, οι πεποιθήσεις και τα συναισθήματα, μ' άλλα λόγια, το «πολιτισμικό κεφάλαιο» όλων των μαθητών.

Ο εκπαιδευτικός κλιμακώνει τις ερωτήσεις του και υποδεικνύει στους μαθητές να παρατηρούν τη μορφή, τη δομή, τις λέξεις και τα νοήματα του κειμένου, αναγόμενοι διά των παρατηρήσεων σε γενικότερα νοήματα, σημασίες και ερμηνευτικές εκδοχές. Οι μαθητές παρακινούνται και ενθαρρύνονται να συμμετέχουν χωρίς το φόβο του λάθους, να διατυπώνουν την άποψή τους και να συζητούν με βάση το κείμενο μέσα σε κλίμα ελευθερίας, αποδοχής και πνευματικότητας. Έτσι η διδασκαλία ολοκληρώνεται ως συλλογική ανάγνωση και *συνάντηση* του μαθητή με το κείμενο.

Η οργάνωση της διδασκαλίας

Η ευρύτητα της στοχοθεσίας, η ποικιλομορφία των κειμένων, οι θεωρητικοί προβληματισμοί και οι ενδιαφέρουσες διδακτικά προτάσεις που απορρέουν από τις διάφορες θεωρίες της Λογοτεχνίας, καθώς και οι διαφορετικοί παράγοντες που ρυθμίζουν την πραγματικότητα κάθε τάξης, δεν επιτρέπουν τον αυστηρό προκαθορισμό της οργάνωσης της διδασκαλίας.

Ανεξάρτητα από τη διάταξη των κειμένων στα σχολικά ανθολόγια, ο διδάσκων έχει την ελευθερία να οργανώνει το μάθημα με τον τρόπο που θεωρεί προσφορότερο για την εκάστοτε διδακτική ενότητα, την οποία, όμως, είναι ανάγκη να συνδέει με *συγκεκριμένους διδακτικούς στόχους και τρόπους αξιολόγησης*.

Η καλλιέργεια θετικής στάσης των νέων προς τη Λογοτεχνία απαιτεί πρωτοβουλίες και ιδέες για αυτενέργεια. Καμία διδασκαλία ή διδακτική πρόταση δεν προσφέρεται ως υπόδειγμα, γιατί κάθε αναγνώστης επιχειρεί τη δική του ανάγνωση και διαμορφώνει τους δικούς του τρόπους επικοινωνίας με το κείμενο. Μέριμνα του διδάσκοντα είναι να αποφεύγεται η μονοτονία στον τρόπο επεξεργασίας, αφού η διαφορετική οργάνωση και μέθοδος μπορούν να εξυπηρετήσουν άλλους κάθε φορά στόχους και να οδηγήσουν σε άλλες δραστηριότητες και αναζητήσεις.

Η συνήθης διδακτική ενότητα είναι το μεμονωμένο κείμενο, για την επεξεργασία του οποίου στη συνέχεια, ανάλογα με το είδος του, δίνονται γενικές κατευθύνσεις. Επειδή, όμως, το συγκεκριμένο μάθημα μπορεί να είναι πηγή ποικίλων προβληματισμών σχετικά με τα θέματα της παραγωγής τόσο της ίδιας της Λογοτεχνίας όσο και των ιδιών που αυτή αναδεικνύει, κρίνεται σκόπιμο, με βάση καθορισμένα κριτήρια, να οργανώνονται διδασκαλίες σε *ευρύτερες*

διδασκτικές ενότητες. Με βάση, δηλαδή, συγκεκριμένα κριτήρια, π.χ. το θέμα, το είδος κ.ά. ένας αριθμός κειμένων συνενώνονται σε μικρές ομάδες και αντιμετωπίζονται συγκριτικά. Έτσι μπορούν να προβληθούν ειδικότεροι στόχοι και να ικανοποιηθεί η βασική διδασκτική αρχή της αναγωγής στο όλον. Προτείνονται στη συνέχεια ενδεικτικά μερικοί τύποι προγραμματισμού του μαθήματος σε ευρύτερες ενότητες για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη διδασκτική αξιοποίηση των κειμένων από το διδάσκοντα. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται ένας *χρονολογικός χάρτης*, μια γενική συστηματοποίηση των ερμηνευτικών προσεγγίσεων, μια σύνδεση από τη μια ενότητα στην άλλη, ώστε ο μαθητής να αποκτήσει σταθερό σημείο αναφοράς.

Θεματική οργάνωση

Με τη θεματική οργάνωση επικεντρώνεται η προσοχή σ' ένα θέμα και στις πιθανές παραλλαγές του, μέσα από κείμενα διαφορετικών εποχών, συγγραφέων, γλώσσας ή και είδους. Η οργάνωση αυτή εξυπηρετεί ειδικούς στόχους, όπως π.χ.:

- να κατανοήσουν οι μαθητές τη σημασία που έχει κάποιο θέμα (ιστορικό, κοινωνικό, μυθολογικό κ.ά.) για τους ανθρώπους μιας εποχής ή ενός πολιτισμού,
- να διαπιστώσουν τις αναλογίες ή τις διαφορές στη διαπραγμάτευση από τους διάφορους συγγραφείς, και να προσπαθήσουν, πιθανώς, να τις αιτιολογήσουν,
- να αναγνωρίσουν τη συνέχεια κάποιων θεμάτων μέσα στο χρόνο και να ανιχνεύσουν τη δυναμική της επιβίωσής τους.

Ιστορική οργάνωση

Μέσα από τη συνεξέταση αντιπροσωπευτικών λογοτεχνικών κειμένων μιας συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου διαφαίνονται οι ποικίλες ιδεολογικές τάσεις και αισθητικές επιλογές που σχετίζονται με το γενικότερο κλίμα της εποχής. Οι ειδικοί στόχοι που εξυπηρετεί μια τέτοια οργάνωση των κειμένων είναι:

- ο προσδιορισμός των πολιτιστικών χαρακτηριστικών μιας εποχής και η σύνδεσή τους με το γενικότερο ιδεολογικό πλαίσιο,
- η αναγνώριση των αισθητικών προτιμήσεων της εποχής και η αιτιολόγησή τους με βάση ιστορικά στοιχεία,
- η συνειδητοποίηση της συνέχειας μέσα στο πλαίσιο της παράδοσης και της αλλαγής.

Ειδολογική οργάνωση

Παρουσιάζεται η εξέλιξη ενός είδους στην εποχή του αλλά και μέσα στην ιστορική του εξέλιξη σύμφωνα με το Α.Π.Σ. Στην περίπτωση αυτή ενδιαφέρει η διατήρηση ή αλλαγή των μορφικών χαρακτηριστικών ενός είδους, σε σχέση με τις αισθητικές ανάγκες.

Οι μαθητές επιδιώκεται:

- να συγκεντρώσουν τα κύρια στοιχεία ενός είδους (π.χ. του σονέτου, του δημοτικού τραγουδιού κ.ά.),
 - να αναγνωρίσουν τις αλλαγές στη μορφή κατά την εξέλιξη ενός είδους μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο του γένους (π.χ. το πέρασμα από τον παραδοσιακό στον ελεύθερο στίχο),
 - να διαπιστώσουν τις τυχόν σχέσεις ανάμεσα στην εξέλιξη ενός είδους και στις κοινωνικές παραμέτρους και να αναγνωρίσουν τη διαφορετική λειτουργία του στο παρελθόν και στο παρόν (π.χ. της τραγωδίας, του ύμνου κ.ά.).
- Οι δύο τελευταίοι στόχοι απαιτούν καλή υποδομή και άσκηση.

4. Αξιολόγηση

Η πεποίθηση ότι γνώσεις και ποικίλες δεξιότητες προσδιορίζουν αποφασιστικά τη σχέση του μαθητή-αναγνώστη με το λογοτεχνικό κείμενο δίνει το περιθώριο της αξιολόγησης του μαθήματος, ως προς αυτά τουλάχιστον τα σημεία, με τη διατύπωση σαφών κριτηρίων. Δεν είναι το ίδιο, ίσως, όταν θέλουμε να εκτιμήσουμε την ποιότητα των στάσεων που διαμορφώνει και των εμπειριών που βιώνει ο μαθητής στο χώρο της Λογοτεχνίας. Είναι δύσκολο να σταθμισθούν οι προσωπικές επιλογές και η ανάπτυξη πραγματικού ενδιαφέροντος, ιδιαίτερα όταν η επίγνωση της αξιολογικής πρόθεσης υπονομεύει την ειλικρίνεια της συμπεριφοράς. Γι' αυτό και η αξιολόγηση αυτών των στόχων στρέφεται γύρω από την ικανότητα τεκμηρίωσης της προσωπικής θέσης και στάσης και όχι γύρω από το περιεχόμενο της άποψης.

Θα πρέπει να γίνει πάντως σαφές ότι η αξιολόγηση του συγκεκριμένου μαθήματος είναι ιδιαίτερα σύνθετη διαδικασία, η οποία πρέπει να ρίχνει το βάρος σε εκείνα ακριβώς τα σημεία που πιο δύσκολα ελέγχονται. Ερωτήσεις ελέγχου γνώσεων δεν έχουν την ίδια βαρύτητα με ερωτήσεις *κατανόησης (περιεχομένου ή τεχνικής)* ή πολύ περισσότερο με ερωτήσεις *εφαρμογής γνώσεων, ανάλυσης ή σύνθεσης στοιχείων*. Μεγαλύτερη βαρύτητα θα πρέπει να δίνεται σε δραστηριότητες με τις οποίες επιχειρείται να διερευνηθεί κατά πόσο επιτεύχθηκαν ανώτεροι στόχοι, όπως είναι ο βαθμός *πρόσληψης* των ερεθισμάτων του κειμένου και *ανταπόκρισης* σ' αυτά, η ικανότητα *εκτίμησης, οργάνωσης και χαρακτηρισμού των απόψεων και των στάσεων*.

Η ειδική φύση του μαθήματος, η πολυσημία του λογοτεχνικού λόγου και η ερμηνευτική πολλαπλότητά του, σε συνδυασμό με τη ζητούμενη αναγνωστική ελευθερία και παραγωγή προσωπικού λόγου ενμέρει μόνο επιτρέπουν την αξιολόγηση του μαθήματος με ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου. Τα ζητούμενα από το κείμενο είναι καλύτερο να διατυπώνονται ως ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης (ανοιχτές) ή σύντομης απάντησης ή με συνδυασμό αυτών των δύο τύπων. Όποτε δίνονται ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου, για να αποφεύγεται η τυχαία ή μηχανική απάντηση, καλό είναι αυτές να συνδυάζονται με ερωτήματα ελεύθερης ανάπτυξης (κυρίως της μορφής: «Να δικαιολογηθεί η απάντηση»).

Με την ολοκλήρωση κάποιας ενότητας ενδείκνυται να δίνονται διαθεματικές-δημιουργικές εργασίες, όπως συγκρίσεις έργων βασισμένες σε ποικίλους άξονες (θέμα, είδος, ρεύμα κ.ά.), αξιοποίηση κριτικών άρθρων/μελετών για διερεύνηση πιθανών διαφορετικών οπτικών και άρα αναγνώσεων, μελέτη μιας ολόκληρης ποιητικής συλλογής ή μυθιστορήματος, μετατροπή ενός είδους σε άλλο, π.χ. μετασηματισμός διηγήματος σε θεατρικό ή σενάριο, ή απόδοση του θέματός του σε στίχους κτλ. Οι εργασίες αυτές απαιτούν χρόνο, κατάλληλη εξάσκηση και προετοιμασία, καλή υποδομή του σχολείου σε βιβλιοθήκη και άλλα μέσα, και δεν μπορεί να απευθύνονται αδιάκριτα σε όλους τους μαθητές.

Για την εξακρίβωση του βαθμού στον οποίο κάθε φορά ο μαθητής κατέκτησε τις γνώσεις που διδάχτηκε, οι ερωτήσεις μπορεί να είναι ποικίλων τύπων. Η γνώση των πληροφοριών ελέγχεται με ερωτήσεις σύζευξης, πολλαπλής επιλογής ή με ερωτήσεις γνωστικού τύπου, οι οποίες εισάγονται συνήθως με στερεότυπες φράσεις όπως: *Ανάφερε... Διατύπωσε... Θυμήσου... Να περιγράψεις... Τι σημαίνει...;* (π.χ. - «Ανάφερε τα χαρακτηριστικά της αλληγορίας, του διηγήματος, του δημοτικού τραγουδιού, των νεοσυμβολιστών» κτλ.). Οι ερωτήσεις αυτές αποσκοπούν σε συγκεκριμένη απάντηση και γι' αυτό χαρακτηρίζονται ως ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου και κατατάσσονται πολύ χαμηλά στην αξιολογική κλίμακα. Ωστόσο, μερικές φορές, κυρίως οι ερωτήσεις σύζευξης, ενδέχεται να είναι αρκετά δύσκολες και χρονοβόρες, προπάντων όταν περιέχουν θέματα θεωρίας.

Καλύτερη διακρίβωση των γνώσεων και, συγχρόνως, επίτευξη ανώτερου στόχου συνθέτουν οι ερωτήσεις που ζητούν την *κατανόηση*, την *εφαρμογή* των γνώσεων, την *επαγωγική συγκέντρωση* στοιχείων ή την *αξιολόγησή* τους και τη *σύνθεση* σύντομου σχολίου. Ελέγχεται ο βαθμός στον οποίο ο μαθητής: (α) κατέχει και είναι ικανός να αναπαραγάγει δημιουργικά κάποια στοιχεία θεωρίας ή ιστορίας της Λογοτεχνίας διακρίνοντας τη λειτουργία τους μέσα στο κείμενο, (β) κατανοεί το συγκεκριμένο κείμενο και είναι ικανός να συγκεντρώνει και να χειρίζεται στοιχεία για την απόδειξη κάποιων θέσεων και τη σύνθεση τεκμηριωμένου σχολίου. Οι ερωτήσεις μπορούν να είναι ποικίλων τύπων. Οι ερωτήσεις ελεύθερης ή σύντομης ανάπτυξης εισάγονται συνήθως με φράσεις όπως: *Δώσε μερικά παραδείγματα... Σύγκρινε... Ποια στοιχεία από το κείμενο αποδεικνύουν ότι... Τι μπορεί να σημαίνει...; Πώς εξηγείται...; Πώς εκδηλώνεται...; Να αναφέρεις σημεία όπου...; Πού φαίνεται...; Γράψε σύντομο σχόλιο... Πώς αξιοποιεί ο συγγραφέας π.χ. το διάλογο, την εικονοποιία, τη μεταφορά...; Μια διαβάθμιση κατά την αξιολόγηση των στοιχείων αυτών είναι αναγκαία για την επίτευξη όσο το δυνατόν αντικειμενικής βαθμολογίας.*

Επιπλέον, στο πλαίσιο του μαθήματος θα πρέπει να ελέγχονται η γενικότερη *πρόσληψη* του λογοτεχνικού έργου και η *ανταπόκριση* του μαθητή σ' αυτό, ο τρόπος δηλαδή με τον οποίο *οργανώνει* τις *στάσεις* και τις *αξίες* του. Πιο συγκεκριμένα: η προσοχή με την οποία διαβάζει και κατανοεί το κείμενο, η ικανότητα κριτικού σχολιασμού των κυριότερων στοιχείων, το βάθος των σκέψεων και των παρατηρήσεών του, ο βαθμός συνειδητοποίησης των νοημάτων και φαινομένων του κειμένου, η θέληση και η ικανότητα για εσωτερικοποίηση των ιδεών με την έννοια της κριτικής αποδοχής αλλά και της αναμενόμενης απόρριψης ή αναθεώρησης, η ικανότητα, τέλος, με την οποία ο μαθητής οργανώνει τις αξίες του και συνθέτει την προσωπική του βιοθεωρία. Οι ερωτήσεις που ικανοποιούν αυτούς τους στόχους διατυπώνονται κυρίως με τους παρακάτω τρόπους: *Συμφωνείς με την άποψη...; Πώς ερμηνεύεις...; Πιστεύεις ότι...; Πώς εξηγείς...; Πώς φαντάζεσαι...; Πώς θα χαρακτήριζες...; Ο ήρωας προκαλεί τη συμπάθειά σας; Αιτιολογήστε τη γνώμη σας.*

Τέλος, στους μαθητές της Γ' Γυμνασίου μπορούν να τεθούν ερωτήσεις που προκύπτουν από τη συγκριτική εξέταση παράλληλων κειμένων. Σε αυτή την περίπτωση ελέγχεται η ικανότητά τους να συγκρίνουν τους ποικίλους τρόπους επεξεργασίας ενός θέματος από διαφορετικούς συγγραφείς, να εντοπίζουν συγκλίσεις ή αποκλίσεις, να κατανοούν τις διαφορές ανάμεσα στα κειμενικά είδη (π.χ. λογοτεχνία / ιστοριογραφία), ή τις διαφορές ανάμεσα στο λογοτεχνικό κείμενο και την οπτική ή κινηματογραφική μετάπλασή του κ.λπ..

Τονίζεται και πάλι ότι τα κυριότερα στοιχεία, τα οποία αξιολογούνται σε σχέση με τη διατύπωση προσωπικής άποψης, είναι η ικανότητα με την οποία ο μαθητής αναπτύσσει τη θέση καθώς και η συνοχή και η αφαιρετικότητα της σκέψης.